

svjetski uspjeh

Razgovarao: Darko JERKOVIĆ

GORDAN LAUC: DOBITNIK DRŽAVNE NAGRADE ZA ZNANOST - GENOSU POVELJA REPUBLIKE HRVATSKE

Problem je u nedostatku kriterija kojima se novac raspoređuje za znanost!

Malo je tvrtki u Hrvatskoj koje se mogu pohvaliti uspjehom u svjetskim razmjerima kada je riječ o inovativnosti, istraživačkom radu i zapošljavanju vrhunskih stručnjaka.

Jedna od takvih je i Genos, koju je ugledni svjetski znanstveni časopis The Scientist 2013. proglasio najboljim mjestom za rad istraživača u svijetu u području gospodarstva. Genos se tako našao na vrhu liste poznatih velikih svjetskih kompanija kao što su Genentech, Procter&Gamble, DuPont, Monsanto, Wyatt, Promega i druge. Stigle su i brojne nagrade i priznanja iz svijeta, uključujući i one iz Hrvatske. Primjerice, Genos je 2013. proglašen najinovativnijom malom tvrtkom. O Genosu, ali i o stanju u znanosti u RH, razgovarali smo s prof. dr. sc. Gordanom Laucom, osnivačem, vlasnikom i predsjednikom uprave Genosa.

▼ Dobitnik ste Godišnje državne nagrade za znanost u području biomedicinskih znanosti, a Genosu je dodijeljena Povelja Republike Hrvatske. Kako komentirate ta nedvojbeno vrijedna priznanja?

- Formalna priznanja poput Povelje Republike Hrvatske ili Državne nagrade za znanost potvrda su kvalitete nečijeg rada. Takve nagrade posebice su važne za male firme, poput Genosa, koje pokušavaju napraviti velike promjene. Nažalost, u našem je društvu uobičajeno vjerovati da je nešto što dolazi iz inozemstva bolje od onoga što sami napravimo u Hrvatskoj. Nadam se da će činjenica što su najviše institucije u državi (Sabor i predsjednik države) prepoznali našu kvalitetu i dodijelili nam visoka priznanja pomoći daljnjem razvoju te perspektivne mlade firme.

POTPORA IZ EUROPE

▼ S obzirom na to da ste nagrađeni za postignuće u području biomedicinskih znanosti, objasnite nam malo o čemu se tu zapravo radi, o kakvim istraživanjima i dr.

- Iako je u našem društvu prva asocijacija na pojam znanstvenik - profesor Baltazar, taj individualni tip znanosti danas više gotovo i ne postoji, posebice u biologiji ili medicini. Znanstvena istraživanja danas provode vrlo veliki konzorciji, koji imaju i po nekoliko stotina istraživača. Svaki takav konzorcij sastoji se od desetak manjih timova, od kojih je svaki specijaliziran za neko područje znanosti.

- Jedan od najvećih financijera znanosti u Europi je Europska komisija, koja kroz svoje okvirne programe za znanost i istraživanja (do lani to je bio FP7, a od kraja prošle godine imamo Obzor 2020) financira istraživanja na europskoj razini. Taj program natječajem definira okvirnu temu istraživanja (primjerice: sistemska medicina, ili istraživanje upalnih bolesti i sl.), a na natječaj se javljaju konzorciji s konkretnim prijedlozima istraživanja. Ti su natječaji iznimno konkurentni; primjerice, na posljednjem, koji je upravo u tijeku, samo tri posto prijavljenih projekata dobit će sredstva za istraživanja. Pisanje projekata vrlo je opsežan posao jer treba točno isplanirati istraživanje u sljedećih četiri ili pet godina, pa takvi projekti imaju i nekoliko stotina stranica teksta. Kako će vrlo malo prijava biti financirano, jako je važno da konzorciji nemaju slabu točku, tj. da su svi timovi koji ih čine među najboljima u Europi. Nakon više od 20 godina rada u području glikobiologije, mogu reći da je danas moja istraživačka grupa u tom području među najboljima u svijetu. Zbog toga, kada se organizira neki veliki konzorcij, zovu i nas da mu se priključimo. Primjerice, u ovom posljednjem krugu prijava projekata za Obzor 2020 bili smo uključeni u 11 prijava, od kojih je devet prošlo u drugi krug i nadamo se da će ih bar dvije ili tri na kraju i biti financirane.

▼ Genos se profilirao u svjetskim razmje-

U PREGOVARAČKOM TIMU

● Prof. dr. sc. Gordan Lauc (rođen 1970. u Osijeku) bio je član pregovaračkog tima za pristupanje Hrvatske Europskoj uniji za poglavlje Znanost i istraživanje te predsjednik Povjerenstva za izradu i praćenje provedbe Akcijskog plana za poticanje ulaganja u znanost i istraživanje Vlade RH. U razdoblju od 2005. do 2009. bio je član i zamjenik predsjednice Područnog vijeća za prirodne znanosti, a od 2009. do 2013. godine član Nacionalnog vijeća za znanost RH. Između ostalog, član je Upravnog odbora European Glycoscience Forum Europske znanstvene zaklade te upravnog odbora International Glycoconjugate Organizationa.

PAMET I ZNANJE

Svatko od naših 28 zaposlenika u rangu je s najboljima iz svijeta

Gledajući unatrag, kako ocjenjujete dosadašnji rad Genosa, ali i vaš osobni, s obzirom na to da je Genos prvi privatni DNA laboratorij u široj regiji i jedna od vodećih znanstvenih institucija u Hrvatskoj?

● - Genos se u vrlo kratkom roku uspio profilirati u znanstvenu instituciju koja je priznata i prepoznata ne samo u Hrvatskoj nego i u Europi u svijetu. Iako je za svaki uspjeh nužna određena doza sreće, a i mi smo je imali, za uspjeh Genosa ipak je ponajprije zaslužno jako puno rada tima jako pametnih mladih ljudi. Genos danas zapošljava 28 ljudi, a svatko od njih može se bez imalo srama ili straha uspoređivati s najboljima iz svijeta. U posljednje vrijeme smo, primjerice, gotovo sve sastanke počeli održavati na engleskom, jer su nam više-manje stalno u posjetu neki kolege iz inozemstva. Prije nekoliko tjedana imali smo na edukaciji dvije Kineskinje, sada nam je tu jedna Ruskinja, koja je došla na godinu dana, a sljedećih tjedana dolaze još po jedna kolegica iz Švedske, Njemačke i Poljske.

rima. Jeste li u početku očekivali takav respektabilni uspjeh tvrtke kojoj ste osnivač, vlasnik i predsjednik uprave?

- Meni osobno Genos je treća firma koju sam osnovao, a i treći istraživački laboratorij koji sam pokrenuo. Kroz sve to sam stekao veliko iskustvo i razradio vlastiti model upravljanja, koji je dosta neuobičajen u poslovnom svijetu. Moja poslovna filozofija je da Genos nije tvrtka koja služi zaradivanju novca, već je Genos mjesto na kojem pametni mladi ljudi mogu ostvariti svoje ambicije i raditi ono što vole. Na neki način to bi se moglo nazvati socijalističkim modelom, no, za razliku od bivše Jugoslavije, gdje je taj model imao katastrofalne gospodarske rezultate, jer su ljudi razvili kulturu nerada, u znanosti to može funkcionirati jer znanstvenici imaju onaj unutarnji motor koji ih tjera da rade. Mislim da je Genos izvstan primjer koji pokazuje da, kada mladim pametnim ljudima osigurate uvjete da mogu slobodno raditi, i još ih povežete s najboljim istraživačkim timovima u svijetu, rezultati ne mogu izostati.

VELIKI ISKORACI

▼ Koji su planovi daljnjeg razvoja Genosa, u kojim područjima se mogu očekivati novi uspjesi? I koji su vaši osobni planovi, projekti...?

- Genos očekuju velike promjene u sljedećem razdoblju. U posljednje dvije godine jako puno smo uložili u razvoj novih proizvoda i ovih dana ih počinjemo intenzivnije promovirati na tržištu. Primjerice, sklopili smo ugovor s lancem ljekarni Pablo, koje će prodavati naše genetičke testove kao što je, primjerice, GenContracept, koji bi u skladu s direktivom Europske i Hrvatske agencije za lijekove trebao biti standard prije propisivanja oralnih kontraceptiva. U suradnji s Bolnicom Sv. Katarina i još jednom tvrtkom idemo i u pokretanje medicinsko-biokemijskog laboratorija koji bi trebao postati naš

OSTATI U HRVATSKOJ

Moramo stvoriti uvjete da nam se stručnjaci vraćaju umjesto što odlaze

Zapošljavate mnogo mladih stručnjaka, doktora znanosti, što je, naravno, za svaku pohvalu, no, gledajući šire, prijete li Hrvatskoj veći odljev stručnjaka u inozemstvo, uzimajući u obzir ne baš poticajne domaće prilike, bar ne sadašnje?

● - Sloboda kretanja ljudi jedan je od temelja Europske unije. Ta sloboda ima svojih prednosti, ali i mana. Jedna od mana je da manje sredine ostaju bez najboljih stručnjaka, koji odlaze u veće sredine, gdje su im uvjeti za rad bolji. To nije samo hrvatski problem. To je i europski problem, jer najbolji iz europske znanosti odlaze u Ameriku. No to nije nešto s čime se treba pomiriti, već treba mudrim djelovanjem pokrenuti suprotne trendove. Suprotno našem tradicionalnom nezadovoljstvu, ja mislim da kvaliteta života u Hrvatskoj uopće nije loša. Ako se sjetimo kako smo živjeli devedesetih, kada je prosječna plaća bila nešto više od 100 maraka, danas nam je puno bolje. U Americi je uobičajeno da ljudi imaju dva ili čak tri posla da bi mogli preživjeti. No mi još uvijek očekujemo da se netko drugi mora pobrinuti da nama bude dobro, a ta su vremena davno prošla. Iz Genosa još nitko nije otišao zato što su mu ponudili veću plaću nekamo dalje, iako je takvih ponuda bilo. Upravo suprotno, trenutno imamo jednu Ruskinju koja je došla raditi kod nas, a uskoro nam se pridružuje i jedan Australac, doduše našeg podrijetla, koji dolazi na dvije godine. Plaća nije jedini element i ako iskoristimo naše komparativne prednosti, Hrvatska može postati zemlja u koju će se stručnjaci useljivati, a ne odlaziti iz nje.

PP

Europska komisija financira naša istraživanja s više od četiri milijuna eura, tako da je bilo što ispod vrhunskih rezultata potpuno neprihvatljivo...

.....
Za razliku od velikog broja kolega, ja mislim da su se u hrvatskoj znanosti počele događati neke dobre stvari...

POMACI NABOLJE

▼ Općenito uzevši, kakvo je danas stanje sa znanosti u Hrvatskoj? Odražavaju li se i koliko kriza i recesija, iz kojih Hrvatska nikako da izide, na ukupnu sliku znanosti u Hrvatskoj? Vežano uz to pitanje, kakav je, prema vašem mišljenju, odnos vlasti, napose sadašnje vlade, prema znanosti u Hrvatskoj?

- Za razliku od velikog broja kolega, ja mislim da su se u hrvatskoj znanosti počele događati neke dobre stvari. Imamo sve više istraživačkih skupina koje su vrlo konkurentne u Europi, i to je dobro. Nažalost, tih skupina nema dovoljno, no donedavno ih gotovo i nije bilo, pa je napredak očit. No to zasigurno nije zasluga naših vlada, uz izuzetak mudre odluke ministra Primorca da nas prije nekih osam godina uvede u punopravno članstvo tadašnjeg FP6 programa. Ta odluka omogućila je onima najboljima u Hrvatskoj da ravnopravno konkuriraju za europsko financiranje te im tako omogućila da postanu konkurentni na međunarodnoj razini. Pomaci nabolje na razini se i u Hrvatskoj zakladu za znanost, iako i tamo ima puno prostora za napredak.

- Hrvatske vlade su, nažalost, vrlo malo učinile za znanost, no ne mislim da su za to krivi ministri znanosti, ili premijeri. Naš sustav je, nažalost, posve naopako postavljen i dok ne provedemo ozbiljne reforme svih institucija, nikakve nas vlade ne mogu izvući iz krize. Kada bi neki hrabri ministar ili premijer odlučio značajno povećati sredstva za znanost, a imamo primjer ministra Primorca, koji je to u svom mandatu napravio, naš sustav upravljanja taj bi novac gotovo sigurno usmjerio u gradnju novih zgrada i neselektivno zapošljavanje. Najveći problem današnje hrvatske znanosti nije nedostatak novca, već nedostatak kriterija prema kojima se taj novac raspoređuje. Kada bismo, primjerice, otpustili samo 20% onih koji ne rade gotovo ništa, a mi koji smo zaposleni u sustavu znanosti znamo da ima i više od 20% onih koji ne rade doista ništa, to bi omogućilo da se sredstva za istraživačke projekte višestruko povećaju. Nažalost, u ovom trenutku kod nas ne postoji mehanizam koji bi to omogućilo, no dok jednom netko ne počne objektivno razlikovati rad od nerada, ne možemo ni očekivati da će nam biti bolje. U socijalizmu se razvila filozofija "nitko me ne može tako malo platiti, kako malo ja mogu raditi", i dok je potpuno ne iskoristimo, nastaviti ćemo polako tonuti. ■